

Een werkgroep voor de Gierzwaluwen in Groningen

Gierzwaluw: De Gierzwaluw *Apus apus* is een zogenaamde cultuurvolger. Deze vogelsoort is namelijk in ons land voor zijn nestgelegenheid afhankelijk van de mens. De Gierzwaluw brengt zijn jeugdjaren 100% vliegend door. Vanaf het uitvliegen tot aan het eerste broeden komen de jonge vogels niet uit de lucht. Ze zijn dan ook helemaal gebouwd op het luchtleven. De zwartbruine vogels met witte keelvlek hebben lange spitse vleugels, waar ze snelheden tot 120 km/uur mee kunnen halen en korte, klauwachtige poten, waarmee ze zich aan bijvoorbeeld muren kunnen vastklampen. Een Gierzwaluw zul je nooit op een boomtak of in een dakgoot zien zitten.

Alleen volwassen exemplaren komen in de drie maanden (eind april - begin augustus) die ze in ons land verblijven naar beneden om te broeden. Water drinken, voedsel verzamelen, slapen (niet- broedende vogels) en, soms, paren vindt bij de Gierzwaluw plaats in de lucht. Nestelen doen ze in spleten en kieren van oude gebouwen en onder de dakpannen van oude daken. Op dat moment zijn ze afhankelijk van de mens.

De Gierzwaluw is dan ook een kenmerkende broedvogel van oude stadswijken en een enkel oud gebouw in dorpen.

Gierzwaluwen broeden veelal in kolonies, die één of meerdere gebouwen kunnen omvatten. De vogel is trouw aan zijn partner en zijn broedplaats. Ieder jaar arriveren de mannetjes het eerst bij hun oude broedplaatsen om die weer in te nemen. Enkele dagen later volgen de vrouwtjes. Omstreeks 20 mei heeft het vrouwtje twee à drie witte eieren gelegd, die half juni uitgedroefd zijn.

Als de jongen, die aanvankelijk kaal en blind zijn, eind juli uitvliegen zijn ze geheel ontwikkeld en zijn ze enkele dagen later in staat om de verre reis naar de winterkwartieren in zuidelijk Afrika

af te leggen. In jaren met koude, natte zomers komt het voor dat de oude vogels wegtrekken naar warmere regionen en niet (op tijd) terug-

komen om de jongen te voeren. In zulke jaren komen geen of slechts weinig jongen groot. Aangezien de Gierzwaluw circa 10 jaar oud kan worden, wordt het tekort aan jongen in andere jaren weer goedge maakt.

De afhankelijkheid van de mens en de plaats-
trouw van de Gierzwaluw breekt deze vogelsoort de laatste 20 à 30 jaar op. Oude gebouwen in binnensteden worden massaal gesloopt en vervangen door nieuwe gebouwen met platte daken en zonder kieren en spleten (bijvoorbeeld Kop van de Oosterpoort in Groningen). Andere oude gebouwen worden gerestaureerd of geïsoleerd of krijgen een nieuwe gevel, zodat kieren en spleten gedicht worden en pannendaken vervangen worden (bijvoorbeeld voormalig Perry Sport gebouw aan Vismarkt te Groningen). Nieuwe huizen hebben platte daken of zijn zo goed geïsoleerd dat er geen kier of spleet overblijft (bijvoorbeeld woonwijken De Hunze en Hoornse Meer). Kerken, en daarmee de kerkdaken, worden gerestaureerd en worden afgesloten voor Stadsduiven en daarmee ook voor

Gierzwaluwen

Bij al deze werkzaamheden wordt vaak geen

rekening gehouden met de beschermde Gierzwaluw. De geschikte broedplaatsen verdwijnen en door de hardnekkige plaatstrouw van de oude vogels duurt het één tot meerdere jaren voordat ze een nieuw onderkomen hebben.

De Werkgroep

In het voorjaar van 2001 is in Groningen de Gierzwaluwenwerkgroep Groningen opgericht. Deze werkgroep is een van de werkgroepen van de Vereniging Avifauna Groningen. De Gierzwaluwenwerkgroep is deels opgericht uit onvrede met het functioneren van het Stadsvogeloverleg en deels uit bezorgdheid over de toekomst van de Gierzwaluw. Volgens de oprichters van de Gierzwaluwenwerkgroep bleef het Stadsvogeloverleg (een overleg van de stadsecoloog met onder andere vertegenwoordigers van Sovon, Vogelbescherming, Avifauna Groningen en de Vogelwerkgroep van het rvn Groningen/Haren) steken in praten en goede voornemens. Bovendien is een nestkastenactie voor Koolmezen educatief gezien een prima initiatief, maar zijn de stadsvogels die de meeste zorgen baren vooral Gierzwaluw, Huiszwaluw, Huismus en Zwarte Roodstaart.

Doelstellingen Gierzwaluwenwerkgroep

De Gierzwaluwenwerkgroep Groningen heeft de volgende doelstellingen:

- Gerichte bescherming van gierzwaluwkolonies in de stad en provincie Groningen;
- Vestiging van nieuwe kolonies op nieuwe gebouwen en in nieuwe wijken (onder andere op nieuwe provinciehuis in Groningen, op flatgebouw in Hoornse Meer);
- Hervestiging kolonies op gebouwen waar ze in het verleden hebben gezeten.

Uiteraard speelt voorlichting bij de bescherming van de Gierzwaluw een belangrijke rol. In het kader van deze voorlichting is in het voorjaar van 2001 met steun van de stadsecoloog een voorlichtingsfolder ontwikkeld. Een van de leden van de werkgroep heeft een voorlichtingspresentatie (Power Point) over

de Gierzwaluw gemaakt, waarmee hij woningbouwverenigingen, vogelwerkgroepen en andere geïnteresseerden voorlicht. Maar om de Gierzwaluw gericht te kunnen beschermen moet je eerst weten waar zich de kolonies bevinden. Om dit doel te bereiken heeft in de zomer van 2001 een gierzwaluw telling in de stad Groningen plaatsgevonden.

Gierzwaluw telling in 2001

Het aantal broedparen van de Gierzwaluw in een stad of dorp is zeer moeilijk vast te stellen. Dit heeft te maken met de volgende factoren:

- de Gierzwaluw broedt in kolonies en is daarmee geen territoriale soort (geen territoriumzang);
- de Gierzwaluw vliegt snel en onopvallend naar de invliegplaats van zijn nest;
- de giervluchten, die 's avonds in de directe omgeving van de nestplaatsen worden gehouden, betreffen vaak eerstejaars vogels, of ouderejaars vogels die nog een nestplaats moeten veroveren dan wel zoeken;
- niet alle vogels die invliegen zijn broedvogels. Soms zijn het vogels die al wel een potentiële nestplaats bezitten, maar nog geen partner.

Het waarnemen van invliegers vereist niet alleen ervaring, het vereist bovendien veel tijd en geduld. Daar komt nog bij dat het waarnemen van invliegers bemoeilijkt wordt in nauwe straatjes in de binnenstad en doordat veelvuldig ingevlogen wordt op achterzijden van huizen.

Bovenstaande laat zien dat het uitsluitend tellen van invliegers niet uitvoerbaar is. Uiteindelijk is ervoor gekozen om per wijk het aantal laagvliegers in de giervluchten te tellen, omdat deze in ieder geval aangeven waar zich de kolonies bevinden en bovendien een ruwe indicatie geven van het aantal broedparen in de wijk.

Hiertoe dient het gemiddelde aantal laagvliegers per wijk gedeeld te worden door een factor 1,5 tot 2.

In 2001 zijn circa 20 mensen, hoofdzakelijk leden van Avifauna Groningen en/of de

Vogelwerkgroep van het IVN Groningen/Haren, benaderd met het verzoek om alleen of per tweetal een wijk op laagvliegers te tellen. Het betrof dan vogels die deelnamen aan giervluchten tussen of vlak boven de daken van de huizen. Als invliegplaatsen werden waargenomen, dan werden hiervan de adressen genoteerd. Gevraagd werd om in de maanden mei, juni en juli uitsluitend op zwoele zomeravonden te tellen tussen ca. 19.00 uur en het invallen van de schemering (periode van de dag met giervluchten). Indien mogelijk is er per wijk drie keer een telling gehouden.

Vinkhuizen, Selwerd, Paddepoel, Beijum, De Hunze en Lewenborg, die alle na 1950 zijn gebouwd en daardoor niet tot weinig bewoond worden door Gierzwaluwen, zijn - evenals de industrieterreinen en recent gebouwde wijken - niet geteld.

De Schildersbuurt en Oranjewijk zijn door omstandigheden niet in 2001 geteld en zullen in 2002 alsnog geteld worden.

Hieronder wordt per getelde wijk de teller genoemd en worden de grenzen aangegeven waartussen het aantal broedparen vermoedelijk ligt:

De Hoogte en oude deel Concordiabuurt

(Gertjan Huiskes)	19-25 paar
-------------------	------------

Korrewegwijk

(Harrie Miedema)	84-112 paar
------------------	-------------

Oosterparkwijk

(Harrie Miedema en Roland Jalving)	58-77 paar
------------------------------------	------------

Omgeving AZG

(Jan de Vries)	22-29 paar
----------------	------------

Noorderplantsoenbuurt

(Kor Raangs)	41-54 paar
--------------	------------

Zeeheldenbuurt/Badstratenbuurt

(Klaas van Dijk)	30-39 paar
------------------	------------

Grunobuurt/Laanhuizen

(Vera Jongman)	14-19 paar
----------------	------------

Centrum Noord

(Andries Berghuis en Ina van de Beld)	46-61 paar
---------------------------------------	------------

Centrum Zuidoost

(Roel Modderman)	27-35 paar
------------------	------------

Centrum Zuidwest

(Rob Lindeboom)	26-35 paar
-----------------	------------

Rivierenbuurt

(Piet Zuidhof)	24-32 paar
----------------	------------

Herewegbuurt

(Henk de Lange)	27-36 paar
-----------------	------------

Oosterpoort

(Aad Wiechertjes en Henk de Lange)	28-37 paar
------------------------------------	------------

Helpman West/De Wijert

(Aart van der Spoel en Pieta Walma)	36-47 paar
-------------------------------------	------------

Helpman Oost/Coendersborg

(Joke Jansen en Johannes Tonckens)	36-47 paar
------------------------------------	------------

Corpus den Hoorn/ Hoornse Meer/Hoornse Park

(Jans Sikkens)	0 paar
----------------	--------

Noorderhogebrug

(Gertjan Huiskes)	0 paar
-------------------	--------

Ruischerbrug

(Rob Lindeboom)	7-9 paar
-----------------	----------

Hoogkerk

(Piet Kuipers)	26-35 paar
----------------	------------

Geconcludeerd kan worden dat binnen de gemeentegrenzen van Groningen tussen de circa 600 (551+Oranjewijk/Schildersbuurt) en 800 (729+Oranjewijk/Schildersbuurt) broedparen aanwezig zijn.

De grootste kolonies bevinden zich aan de Ranitzplein (Helpman West), Gerbrand Bakkerstraat (Oosterpark), de oostzijde van de Hereweg (Herewegbuurt), de Linge-, Rijn- en Berkelstraat (Rivierenbuurt) en Emmastraat/Coendersweg (Helpman Oost).

Bij vergelijking met gierzwaluwtellingen in 1984/1985 (A. Berghuis, J. Doevendans en J. Sikkens) en 1994 (R. Jalving) blijkt van toen tot nu een afname van circa 1200 paar, via circa 1000 paar naar circa 800 paar of minder.

Bovengenoemde afname in het aantal Gierzwaluwen wordt in een aantal wijken beaamd in het recentelijk uitgekomen rapport 'Broedvogelmonitoring in de stad Groningen 1993-2000' (R. Modderman, R. Jalving en H. Miedema, november 2001).

De redenen voor afname zijn eerder in dit artikel aangegeven en bovenstaande afname legitimeert het bestaan en de doelstellingen van de Gierzwaluwenwerkgroep Groningen.

De Gierzwaluwenwerkgroep Groningen wil in 2002 de volgende doelen bereiken:

1. Inzicht krijgen in plaats van voorkomen van gierzwaluwkolonies in dorpen en steden van de provincie Groningen (Drenthe en Friesland mag ook);
2. Inzicht krijgen in aantal Gierzwaluwen en voorkomen van kolonies in Schildersbuurt en Oranjewijk van de stad Groningen;
3. Doorgaan met voorlichten van gebouw-ontwerpers (architecten), financiers (projectontwikkelaars), bouwers (aannemers) en gebouw- en huiseigenaren (woningbouwverenigingen en particuliere huisbezitters).

Voor het laatste doeleinde zijn al Power Point presentaties gegeven aan lokale vogel- en/of natuurverenigingen en aan woningbouwvereniging Nijestee in Groningen. Bovendien zijn al voorlichtingsgesprekken gevoerd met enkele architectenbureaus (Skets en Oving Architecten) die betrokken zijn bij nieuwbouwprojecten aan Kerklaan en Admiraal de Ruyterlaan (voormalig Enceha-terrein) dan wel Vechtstraat (Rivierenstede) en Bedumerweg (Muldershof).

Invlieg dak

Invliegerker

Oproep

Om haar doelstellingen te bereiken doet de Gierzwaluwenwerkgroep Groningen de volgende oproepen:

- Melding van locatie van gierzwaluwkolonies in dorpen en steden buiten de stad Groningen;
- Melding van invliegplaatsen van Gierzwaluwen in de gehele provincie Groningen;
- Melding van gierzwaluwkolonies in en buiten de stad, die bedreigd worden door restauratie of sloop;
- Melding van nieuwbouw in of buiten de stad Groningen, waar nestgelegenheid voor Gierzwaluwen gewenst zou kunnen zijn;
- Melding van (lokale) IVN-groepen, vogelwerk groepen, natuurverenigingen, dorpsgemeenschappen, architectenbureaus, woningbouw verenigingen, aannemers, die voorlichting over Gierzwaluwen zouden willen hebben.

Reacties kunnen gestuurd worden naar de coördinator van de Gierzwaluwenwerkgroep Groningen:

Rob Lindeboom,

Rensumaheerd 94, 9736 AD Groningen,

050-5425163

rlin@planet.nl

Invlieg huis

